

Urszán József

A Harmony projekt: Európa stratégiai válasza a szervezett bűnözés kihívásaira

Jelen írás az Európai Unió belső biztonság terén folytatott politikájának, e politika eszközeinek és eljárásainak fejlődését mutatja be a Harmony projekten keresztül.

Az Európai Unió belső biztonságának komplex kérdéskörével jelenleg számos uniós intézmény, ügynökség és különböző szintű politikai tanácskozási fórum foglalkozik. Ennek ellenére a prioritások meghatározása és annak eldöntése, hogy például a határokon átnyúló szervezett bűnözés súlyos formái tekintetében mely kihívásokat szükséges közösségi szinten kezelni, meglepően nehézkes folyamatnak bizonyult az utóbbi években. E területen további problémaként említhető az uniós kezdeményezések tagállamok általi végrehajtásának lassúsága vagy elmaradása, és a magas szintű politikai döntések, cselekvési irányok egyes tagállamok nemzeti stratégiáiban való érvényre juttatásának hiánya.

Az EU bel- és igazságügyi együttműködési politikájából alig másfél évtizede kifejlődött a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének közös európai térsége, a *Freedom, Security and Justice – FSJ*. (Az elnevezés az 1997. október 2-án aláírt és 1999. május 1-jén hatályba lépett amszterdami szerződés óta használatos.) E virtuális politikai térben egyfelől számos létező intézményi megoldás (például az e területen aktív EU-ügynökségek) és közösségi jogszabály áll rendelkezésre a szervezett bűnözés súlyos formái elleni uniós szintű küzdelemben. Másrésztől megemlíthető a tagállamok eltérő jellegű és mértékű, az ügyszintű (operatív) fellépést hatékonyabban támogató

párbeszéd iránti fokozott igény. A közös lehetőségek és képességek, valamint a konkrét tagállami igények közötti kapcsolat napjainkban egyre kevésbé tűnik harmonikusnak. Mindezt érzékelve, az unió – különösen az elmúlt évtől – a műveleti hatékonyság jegyében jelentős reformlépésekkel kívánja előmozdítani a transznacionális szervezett bűnözés legsúlyosabb formái elleni harcban érdekelt közösségi intézmények, ügynökségek és a tagállamok közötti együttműködést.

A szervezett bűnözés elleni harcot is magában foglaló EU bel- és igazságügyi politika területén a legújabb, a lisszaboni szerződéssel életre hívott magas szintű politikai tanácskozási és döntéshozatali platform az úgynevezett Belső Biztonságra Vonatkozó Operatív Együttműködéssel Foglalkozó Állandó Bizottság (*Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security – COSI*). Létrehozásáról az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 71. cikke rendelkezett: „A belső biztonságra vonatkozó operatív együttműködés unión belüli előmozdításának és erősítésének biztosítására a Tanácson belül egy állandó bizottság jön létre.”

A COSI az Európai Unió Tanácsának (Tanács) vonatkozó normája alapján 2010 februárjában, a spanyol EU-elnökség idején tartotta alakuló ülését. A COSI ülésein valamennyi EU-tagállam jellemzően belügyminisztériumának vagy igazságügy minisztéri-

umának delegációja vesz részt. E testület állandó részvételi joggal hívta meg az Európai Bizottság, az Európai Rendőrségi Hivatal (EUROPOL) az EUROJUST, a FRONTEX és az Európai Rendőr Akadémia (CEPOL) képviselőit, de eseti tanácskozási joggal meginvitálhat bármely más, az éppen tárgyalni kívánt témában felelős szervezet. A COSI nem vesz részt jogi aktusok előkészítésében vagy közös műveletek végrehajtásában. E fórum célja a belső biztonság területén az uniós tagállamok közötti operatív tevékenység koordinációjának megerősítése, mely mandátum egyebek mellett a rendőrségi és vámügyi együttműködésre, valamint a büntető ügyekben folytatott igazságügyi együttműködésre terjed ki. A felsorolt hatáskörök a bel- és igazságügyi együttműködés sokat kritizált, neuralgikus pontjai, ahol mindenképp szükséges a meglévő források racionalizálása. Ezt az elvárást a 2010-ben megjelent „az Európai Unió Belső Biztonsági Stratégiája” című dokumentum is hangsúlyozza a COSI szerepét említve.

A COSI-ülések előkészítési és levezetési feladatait a Tanács mindenkori elnökségét biztosító tagállam látja el. Emellett az operatív együttműködés általános irányának és eredményességének értékelését is elvégzi: a funkció célja az esetleges hiányosságok feltárása, és az orvoslásukra vonatkozó konkrét ajánlások elfogadása. Különösen ez utóbbi jogosítvány birtokában támogatta a COSI az uniós belga elnöksége alatt megkezdődött célirányos projektet, amely a belső biztonság területén kívánta elősegíteni a felelős EU-ügynökségek és a politikai döntéshozatal, valamint a tagállamok közötti jobb párbeszédet, nagyobb koherenciát. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a belső biztonsággal kapcsolatos tartalmi és értelmezési kérdésekben nincs egységes álláspont a tagállamok között. Egyes szakértők úgy foglalnak állást, hogy a COSI gya-

korlati haszna annyi lesz, amennyit jogalkotási felhatalmazás hiányában képes lesz elérni egy olyan unióban, ahol a 21 különböző jogrendszerrel operáló tagállamok gyakran a biztonsággal összefüggő legalapvetőbb fogalmakat is eltérően értelmezik.

A hibák és hiányosságok feltárását is vállaló nemzetközi kezdeményezés eredményeinek rövid áttekintése nem tűnik haszontalannak. A megfogalmazott javaslatok a tagállamok között végül széles körű egyetértésre találtak, és megvalósításukban a 2011. év első félévében az EU Tanácsának elnökségét ellátó Magyarországra fontos szerep hárult.

Unió projektcsoport a belső biztonságért

A belga kormánytól származik az ötlet, hogy az EU szervezett bűnözés elleni küzdelmének hatékonyabbá tételére fókuszálva átfogó módon vizsgálják meg a rendelkezésre álló uniós erőforrások egy ésszerűbb rendszerbe történő integrálásának lehetőségét. A terv elnyerte az Európai Bizottság (Bizottság) pénzügyi támogatását, amelynek birtokában 2009. szeptember 1-jén megalakulhatott egy nemzetközi projektcsoport (az Egyesült Királyság, Belgium, Hollandia és az Europol részvételével), amely októberben megkezdhetette az érdemi munkát. A hivatalosan 2010. december 31-én lezárult *ad hoc* együttmű-

A műveleti információ alapú rendszert filozófiája a kockázatelemzés és menedzsment módszereire támaszkodva az angolszász országokban indult fejlődésnek az 1970-es évek bűnözési hullámát követően. A modell alapja a rendőrség proaktív hozzáállása, amely során a beszerzett műveleti adatok azonnali elemzése és értékelése szolgál a rendészeti döntések, akciók és műveletek irányítójaként, nem úgy, mint korábban az események utólagos kiértékelése.

kodés elsősorban arra irányult, hogy az EU belső biztonságára vonatkozó stratégia, valamint a vonatkozó politikai döntések, a tagállamok saját biztonsági stratégiái és az uniós döntések implementációja közötti szinergiákat, összhangot elősegítse. Ez utóbbi cél ihlette a *Harmony projekt* elnevezést.

A projektcsoport már kezdettől az uniós belső biztonságpolitikai döntéshozatal és a tagállamok végrehajtással kapcsolatos gyakorlata közötti hézagok, a közösen meghatározott prioritások tagállamokban való érvényre juttatásában tapasztalt hiányosságok orvoslását nevezte céljának. A közös munka minden, a belső biztonság

Az amszterdami szerződéssel szorosabb együttműködés kezdődött az Európai Unióban a bel- és igazságügy területén. Az 1999-ben elindított úgynevezett tamperei program – amely a tagállamok határőrizeti, menekültügyi, bevándorlási és vízumpolitikájának összehangolását tűzte ki célul – 2004-ben véget ért. Az Alkotmányszerződésben vállalt feladatok szükségessé tették a harmonizáció folytatását. A 2004. novemberi tanácsi ülésen megállapodás született a program második szakaszának elindításáról. (A részleteket a tagállamok belügyminiszterei dolgozták ki hágai konferenciájukon, a program innen kapta a nevét.) A hágai program további együttműködést szorgalmaz a menekültügy és a bevándorláspolitikai területén, többek között egységesítve a menekültstátusz igénylésének eljárását, a nyomtatványokat, és javaslatot tesz az Európai Menekültügyi Alap felállítására. A program hangsúlyozza a külső határokon a felelősség megosztását, és külön pénzügyi forrásokat nyit a hosszabb schengeni határral rendelkező tagállamoknak. Az úti okmányok egységesítése (a biometrikus azonosítók bevezetése) és a közös vízumpolitika szintén hangsúlyosan szerepel a tervek között. A fentiekkel összhangban kiemelten foglalkozik a dokumentum a terrorizmus visszaszorításának lehetséges módjaival. A korábbiaknál erősebben jelenik meg a programban a polgári jogi együttműködés, középtávon pedig az eddig teljesen tagállami hatáskörben tartott családjogi, házassági vagyoni jogi és örökösödési szabályok harmonizációja is szerepel a napirenden.

területén már létező uniós intézményi és jogi megoldásra kiterjedt, de új instrumentumok vagy jogszabály megalkotására nem vállalkozott. A jövőbeni lehetőségek szempontjából elemezték a gyakorlatot, hogy javaslatot tegyenek egy, a közösségi döntéshozatalt és a tagállami implementálást a korábbiaknál hatékonyabban támogató, új politikai mechanizmusra. Ebben a már meglévő erőforrások működőképebb integrációjára van szükség, amely nagyot lendíthetne a belső biztonság garantálásán – vélték a résztvevők.

A Harmony projekt *horizontális (uniós szintű) célja* az volt, hogy javaslataival ideálisabb együttműködést mozdítson elő a belső biztonság, de különösen a szervezett bűnözés elleni küzdelemben aktív és felelős uniós ügynökségek, valamint a munkájukat végső soron irányító politikai döntéshozatal között. Ezt egyebek mellett a kommunikáció javítása és az ügynökségek eredményeinek megismertetése, megfelelőbb hasznosítása útján kívánták elősegíteni.

A *vertikális megközelítésű cél* annak előmozdítása, hogy a tagállamok aktívabb közreműködői legyenek az EU belső biztonságára vonatkozó politikai döntéseknek, a közösen kijelölt prioritások pedig váljanak nemzeti szinten is kiemelt feladatokká.

A projektcsoport céljaihoz nem titkoltan olyan megoldást keresett, amelyben a világszerte mind elterjedtebb *intelligence-led policing (műveleti információ alapú rendészeti)* modell mint az egyik legkorszerűbbnek tartott rendészeti szervezési és folyamatirányítási szemlélet az uniós közpolitika szintjén is érvényesíthető. Az eredmények megjelenítése érdekében már a kezdetektől egy uniós politikai dokumentum elfogadását szorgalmazták, amely nem csupán bemutatná, de határidővel és felelősökkel, programszerűen rögzítené a jövőben követendő mechaniz-

must. Az együttműködők praktikus okokból egy másik fontos küldetést is vállaltak, mégpedig az úgynevezett Európai Bűnügyi Hírszerzési Modell (*European Criminal Intelligence Model – ECIM*) mint „elméleti keret” gyakorlati bevezetését.

A brit kezdeményezésű modell létjogosultságát 2005-ben a belügyekért felelős miniszterek tanácsa is elismerte, miközben az ECIM valójában már a *hágai program* meghirdetése, 2004 novembere óta várt a gyakorlatba való átültetésre. Az ECIM egy olyan ciklikus folyamat, amelyben az EU-tagállamok a szervezett bűnözéssel kapcsolatos operatív és stratégiai információikat megosztják az Europol-együttműködésben, ahol évente egy alkalommal összeurópai fenyegetettség-értékelés készül, aminek alapján az EU Miniszterek Tanácsa meghatározza a következő évre vonatkozó prioritásokat. Utóbbiakat az európai rendőrségek vezetői figyelembe veszik stratégiáik és közös műveleik tervezésében, majd megállapításaikat (információs inputként) visszacsatolják az Europol-együttműködésbe, amelyben azok az egyes munkacsoportok szintjén hasznosulnak.

A projektcsoporthoz vizsgálatának elsődleges tárgya tulajdonképpen az akadozó működésű ECIM-modell lett, és mivel annak információs „táplálása” az Europol feladata volt, az ezzel kapcsolatos tapasztalatok összegzésével kezdték az értékelését. A kritikus élű megállapítások alapos vizsgálatra engednek következtetni.

Az Europol OCTA-jelentésének átalakítása

Egy komplex politikai ciklus működtetésének legfontosabb előfeltétele egy olyan megfelelő, uniós szintű belső biztonságra vonatkozó átfogó helyzetkép megismerése, amely nem

csak bementet, de a prioritásokra vonatkozó javaslatai útján orientálja is a politikai döntéseket. Ezt a másként nem pótolható uniós szakértői inputot volt hivatott biztosítani az Europol által éves rendszerességgel elkészített, úgynevezett Európai Szervezett Bűnözés Fenyegetettség-értékelés (*EU Organized Crime Threat Assessment – OCTA*), amely 2006-os első megjelenése óta számos változtatáson ment keresztül.

Miközben a munkacsoport nem vitatta el az OCTA-nak a belső biztonságra vonatkozó politikában betöltött szerepét, a vonatkozó elemzés terjedelmes megállapításaiiban kritikus hangon szövegezte a stratégiai bűnelemzési metodikáról és információs termékről, javaslatot téve annak megújítására. Hangsúlyozták, hogy a jelentés és az annak alapját képező értékelési mechanizmus közül különösen az utóbbi reformja elengedhetetlen.

A kritikai észrevételek zöme az OCTA-jelentés gyakorlati hasznát boncolgatta, egyebek mellett rámutatva, hogy az jelenleg kevéssé teljesíti be a létrehozásával kapcsolatos eredeti célt, az uniós politikai döntéshozatal érdemi támogatását. Az okok között számos körülményt megemlíttettek. Ilyen volt például az évről évre változó adatgyűjtési és egyre bonyolultabb értékelési metodika, a nem hivatalos munkacsoportként történő fejlesztés, a dokumentum hivatalos, tagállamok általi jóváhagyásának hiánya, a konkrét következtetések és javaslatok hiánya, vagy a régiós részértékelések pontos elemzésének elmaradása. E körülmények végül a produktum szakmai valóságtól történő elidegenedéséhez, és széles körű el nem fogadásához, ezzel a tagállami szintű stratégiai és operatív intézkedési tervekben való figyelmen kívül hagyásához vezettek.

A helyzet megoldásaként a Harmony projekt munkacsoportja az OCTA mint az

ECIM-modell katalizátora, a politikai ciklus kiindulópontja és kulcsdokumentuma számára az alábbi, később elfogadott módosításokat javasolta.

Az Europol EU OCTA-értékelés elkészítésének gyakorisága már 2011-től, elnevezése 2013-tól változik, akkortól Europol Európai Súlyos és Szervezett Bűnözés Fenyegetettség-értékelés (*EU Serious and Organized Crime Threat Assessment Report – SOCTA*) stratégiai jelentés néven jelenik meg. Ez alapvető dokumentuma lesz az ECIM-modellnek, egyben kiindulópontja a legfontosabb, vonatkozó uniós szakpolitikai döntéseknek, és nem kevésbé fontos cél, hogy elemzői megállapításai az egyes nemzeti stratégiákba és operatív intézkedési tervekbe szintén beépüljenek. (A 2011 és 2013 között lehetőség szerint már megújuló metodikával készülő helyzetértékelő jelentés egyelőre még az EU OCTA elnevezést viseli.)

Az EU SOCTA, ahogy nevéből is kitűnik, a jövőben a szervezett bűnözéssel összefüggő súlyos bűnözési formák helyzetértékelésére is kiterjed. A tervek szerint átalakuló értékelés indikátorai között már nem csupán minőségi, de mennyiségi (a bűnözés volumenére kiterjedő) információk is szerephez jutnak, világosabb és árnyaltabb képet rajzolva a súlyos és szervezett bűnözési formák összeurópai helyzetét illetően. Az értékelő jelentés jövőbeni legitimitációját nagyban elősegíti, hogy olyan team jön létre valamennyi tagállam szakértőiből, amelynek munkamódszerét a tagállamok szervezett bűnözés elleni vezetőiből létrejövő tanácsadó testület hagyja jóvá.

Az OCTA-jelentés utoljára 2011 első félévében jelenik meg, majd az egyéves átmeneti periódust követően, az új SOCTA elnevezésű dokumentum először 2013-ban, ezt követően pedig csupán minden negyedik évben kerül kibocsátásra. Tekint-

ve, hogy a szervezett bűnözés rendkívül dinamikus változó jelenség, kétévente közbelső jelentés is készül a legszükségesebb korrekciók, döntések kezdeményezése érdekében. A SOCTA-jelentés szigorúan a tagállamok aktuális bűnügyi helyzetének kontextusában vizsgálja majd a súlyos és szervezett bűnözéssel összefüggő aktuális európai belső biztonsági helyzetet. A jelentés elsődleges célcsoportja egyértelműen a politikai döntéshozatal. A hasznosíthatóság érdekében rangsorolt bűnügyi prioritásokat jelöl meg, javaslatait ezekkel kapcsolatban szükséges megfogalmaznia, és végül, ha indokolt, a bünszervezetek bomlasztása, felszámolása céljából alkalmas jogalkotási lépéseket is kezdeményeznie kell.

Az Europol SOCTA által táplált ECIM-modell megfelelő alapot képez egy olyan komplex, uniós szakpolitikai döntéshozatali ciklus számára, mely valódi megújulást jelenthet.

A politikai ciklus mint az EU belső biztonsága garantálásának új eszköze

A Harmony projekt legfontosabb eredménye, hogy az EU történetében először világosan meghatároz egy uniós belső biztonsági architektúrát, amelynek integráns része az Europol EU OCTA, majd SOCTA értékelése, és az Európai Bűnügyi Hírszerzési Modell. Az ebben szerepet játszó uniós intézmények és az alapvető dokumentumok a belső biztonságra vonatkozó döntési mechanizmusban egyértelműen rögzített, koherens egységbe szervezettek. A folyamat a *politikai ciklus (Policy Cycle)* elnevezést kapta, és alkalmazásának szükségességét a belgák által kibocsátott tanácsi következtetés erősítette meg. A dokumentum számos előzményre hivatkozva

arra a fő konklúzióra jutott, hogy a politikai ciklus bevezetése szükségszerű, és arra éppen az Európai Unió Tanácsának magyar elnöksége alatt, 2011 első félévében kerüljön sor.

Az EU belső biztonságának stabilizálására irányuló politikai ciklus – mint közpolitikai folyamat – négy jelentősebb szakaszra bontható.

1. *A közös politika kialakítása (policy development)* magában foglalja a belső biztonság aktuális szintjére vonatkozó információk szintézisét, beleértve a korábbi ciklus befejezésekor rendelkezésre álló tapasztalatok figyelembe vételét. Ebben különösen hangsúlyos lesz az európai rendőrségek szervezett bűnözés elleni fellépés során tett, a fenyegetettség mértékére vonatkozó megállapításainak az Europol SOCTA-értékelés általi uniós szintű összegzése. Ez megfelelő kiindulási alapot biztosít a biztonsági kockázatok és fenyegetettségek precíz, szakmai és tudományos igényű azonosításához.

2. *A politikai prioritások, célok meghatározása (policy setting)*, amely magában foglalja az uniós belső biztonságára vonatkozó átfogó helyzetkép kialakítását, az egy ciklus alatt elérendő politikai célok és prioritások meghatározásának módszerét, valamint azt, hogy mely szereplők, milyen határidővel felelősek a megvalósításért. A projektcsoport véleménye szerint ez lehet az általános értelemben vett *belső biztonsági szint meghatározása*, másfelől *operatív célok* elérése az egyes speciális területeken, például kábítószer-kereskedelem, bűnszervezetek elleni fellépés stb. területén. Az előző cél kijelölésének alapjául szolgálhat egy átfogó uniós fenyegetettség-értékelés, utóbbiak esetében mélyelemzések (*in-depth analysis*) szükségesek.

3. *A megvalósítás (implementation)* szakaszában nem csupán a politikai célok

Politikai cikluson a politikatudományban olyan eszköz értendő, amely egy konkrét politika tárgyának fejlesztését elemzés útján segíti elő. A politikai ciklus sztenderdje általában magában foglalja az adott politikával érintett probléma azonosítását, elfogadását, implementációját és értékelését.

végrehajtása, de annak vizsgálata is megtörténik, hogy a tervek megvalósultak-e, és a végrehajtott intézkedések milyen módon befolyásolták a belső biztonság korábbi szintjét.

4. *Az értékelés (evaluation)* fázisban az eredmények szimpla összegzésén túl figyelemmel célszerű lenni az elért eredményeknek vagy esetleges hiányosságoknak, hibáknak a következő ciklusban történő figyelembevételére, vagyis az aktuális uniós helyzetkép mellett ezek a tapasztalatok képezik a közös politika kialakításának mint kezdő lépésnek az információs bázisát.

A projektcsoport ajánlása szerint egyhangúan elfogadott eljárást követve a politikai ciklus működtetéséért a COSI felelős. A közös politika kialakításának szakaszában e tanácskozó testület – érvényre juttatva az ECIM céljait – megtárgyalja az Europol SOCTA-jelentés által bemutatott európai helyzetet. Hivatalosan elfogadja e jelentést, majd a politikai prioritások és célok meghatározása körében konszenzussal kijelöli a következő négy év során intézkedésre javasolt prioritásokat. Az EU Bel- és Igazságügyi Tanácsa a COSI megállapításai és javaslatai alapján az uniós belső biztonsági prioritásokat elfogadhatja vagy elvetheti.

Az utóbbira még nem volt példa, az előbbi esetében tanácskihozatalra kerül sor, mely legmagasabb szintű európai szakpolitikai dokumentumként a belső biztonság alakításában kulcsszerepet játszhat. A megvalósítás fázisában a COSI elősegítheti a célok tagállami végrehajtását, majd a ciklus értékelési stá-

diumában, a tapasztalatok birtokában lehetősége nyílik, hogy a szükséges korrekciókkal kezdje meg a következő ciklust.

Az új politikai ciklus bevezetésére éppen a magyar EU-tanácsi elnökség időszakában került sor, majd – az átmenetinek szánt kétéves periódust követően – 2013 első félévétől az ír uniós elnökség alatt, az Europol SOCTA-értékelés megjelenésével megkezdődhet az unió történetének első, a belső biztonság alakítására vonatkozó, „teljes értékű és időtartamú”, 2013–2017 közötti politikai ciklusa. Amennyiben a folyamat a jóváhagyott ütemterv szerint halad, a magyar felvezetést követően lendületet kaphat a kö-

vetkező lengyel–dán–ciprusi uniós trió elnökség „átmenetinek” szánt időszakában.

Az EU belső biztonság szempontú politikai ciklusának sikerét nagymértékben meghatározzák a COSI képességei, politikai lehetőségei és korlátai. A ciklus mint kezdeményezés jövőbeni eredményessége ugyan kérdéses, de a szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésének térsége számára a magyar elnökség által bevezetett folyamat mindenképpen a meglévő erőforrások hatékonyabb felhasználását, a döntések legitimitását növelő, és a tagállamokat aktívabb közreműködésre ösztönző folyamat kezdeteként értékelhető. ■

Irodalom

A Tanács 2010/131 EU határozata a belső biztonságra vonatkozó operatív együttműködéssel foglalkozó állandó bizottság létrehozásáról, L 052/50., 2010. 02. 25. Az Európai Unió Hivatalos Lapja (HL) 2010. 03. 3.

Internal Security Strategy for the European Union: „Towards a European Security Model”. Council of the European Union, Brussels, Belgium 5842/2/10 JAI 23/02/2010. Publications Office of the European Union, 2010 március.

Artur Gruszczak: Internal Security Strategy for the European Union, Statewatch Briefing, London, the UK January 2010 <http://database.statewatch.org/article.asp?aid=29558>

Harmony: A Generic European Criminal Intelligence Model Bringing Together the Existing Instruments and Strengthening Europol's Central Role. Belgian Presidency of the Council of the European Union, 2010, Brussels.

Jerry, H. Ratcliffe: Intelligence-led Policing. Willan Publishing, UK, 2008.

European Parliament DG Internal Policies: Development of the Organized Crime threat Assessment (OCTA) and Internal Security Architecture.
<http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/studies>

OCTA: EU Organized Crime and Threat Assessment.
http://www.europol.europa.eu/latest_publications/3

Michael, Howlett: Studying Public Policy, Policy Cycles and Policy Subsystems. Oxford University Press, USA, 2009.

Council Conclusions on the Creation and Implementation of a EU Policy Cycle for Organized and Serious International Crime 3043rd Justice and Home Affairs Council Meeting 9 November 2010.